KANON 1374. I STAV KATOLIČKE CRKVE PREMA MASONIMA

Jure Brkan, Split

UDK: 282 : 061.236.6
348.1/7 : 061.236.6
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 10/2002.

Sažetak

Slobodne zidare ili, kako se običaje reći, masone, Zakonik kanonskoga prava za Latinsku crkvu iz 1983. godine u kan. 1374. nije poimence spomenuo. Zakonik iz 1983., naime govori općenito da treba kazniti pravednom kaznom, onoga katolika koji bi se upisao u društvo koje rovari protiv Crkve, a onoga tko bi ga promicao ili vodio, interdiktom. Takav stav Katoličke crkve nije protiv vjerske slobode; ona ima pravo donositi zakone za svoje vjernike. Općenito izražavanje crkvenog zakonodavca različito je od propisa Zakonika iz 1917. kan. 2335. i njegovih izvora. Samo dan prije stupanja na snagu Zakonika iz 1983. Kongregacija za nauk vjere 26. studenoga 1983. očitovala se posebnim dokumentom, Quaesitum est, te izjavila da je nauk masonskih "društava nepomirljiv s Crkvenim naukom, da ostaje neizmijenjen negativni stav Crkve u pogledu masonskih društava", te da katolici koji se upišu u masonska društva teško griješe, tako da ih se ne smije pripustiti na svetu pričest. U očitovanju Quaesitum est izričito se spominje očitovanje Kongregacije od 17. veljače 1981., što je jedan od izvora za kan. 1374. Rad smo razdijelili u tri dijela: 1. Izricanje crkvenih kazni; 2. Kan. 1374.; 3. Stav Katoličke crkve o masonima iz Quaesitum est".

Ključne riječi: *Katolička crkva, Zakonik, upis, društva, masoni, kazna, interdikt.*

UVOD

Katolička crkva, "zajednica vjere, ufanja i ljubavi, kao vidljivi organizam" (*LG*, 8), jedna, sveta i apostolska "uređena je na ovom svijetu kao društvo" (*LG*, 8), kao posebno *zajedništvo* koje se pojavljuje na zemlji kao *Narod Božji* (*LG*, 9) koji djeluje, također i prema propisima koji joj služe kako bi postigla svoj cilj - vođenje ljudi vječnome spasenju - *spasenju duša*. Crkva u svome djelovanju opominje, moli, zaklinje, strpljivošću i dobrotom, ali u krajnjoj liniji,

kažnjava katolike svoje članove da ih zaštiti[1] od nepomirljivog ili neprihvatljivoga nauka koji je usmjeren protiv Crkve i Crkvene slobode.[2]

Kan. 1374. Zakonika iz 1983. poimence spominje da se treba kazniti zabranom bogoštovlja (*interdictus*) onoga katolika koji bi promicao ili vodio "društvo" koje rovari protiv Crkve. U kan. 1374. kaže se "društvo", ne "sekte", te se ne nabrajaju poimence društva. Crkva je u Zakoniku iz 1983. nastavila sa stilom govora dokumenata II. vat. sabora, te u duhu II. vat. Sabora; Crkva sa svim ljudima dobre volje nastoji voditi dijalog. Kongregacija za nauk vjere *očitovala* se 26. studenoga 1983. *o masonskim društvima* posebnim dokumentom, *Quaesitum est* (samo dan prije stupanja na snagu Zakonika iz 1983.). Kongregacija se službeno očitovala i odgovorila biskupima koji su od nje tražili razjašnjenje te izjavila da katolici ako se upišu u masonska društva, teško griješe i da kao takvi ne mogu biti pripušteni na sv. pričest, te je nadodala da se stav Crkve prema masonima nije promijenio u odnosu na prethodnu crkvenu disciplinu. Iako Crkva nije izričito odredila kaznu izopćenja *ipso facto* za katolika koji bi se učlanio u neko masonsko društvo, ipak se može reći da katolika koji bi tvrdokorno i uporno pristajao uz masonski nauk, crkveni poglavar može kazniti crkvenim kaznama, pa u krajnjem slučaju i *izopćenjem* (*excommunicatio*). Katolik ne smije biti upisan u masonsko društvo[3] niti bilo koje društvo koje rovari protiv Crkve.

---

1 Usp.: Deklaracija II. vat. sabora *Dignitatis humanae* (dalje DH) o vjerskoj slobodi, br. 2. i 4; u br. 4 čitamo da vjerskim zajednicama "pripada po pravu sloboda da sobom upravljaju po vlastitim pravilima".

2 Crkvene kazne nalazimo i u Sv. pismu, tj. one se primjenjuju u Crkvi od njezinih početaka: usp. 1 Kor 4, 21; 2 Kor 10, 6-11; 13, 1-2; 2 Sol 3, 14; 1 Tim 5, 20. U prvim stoljećima nalazimo *izopćenje* (exclusio a communitate), *javnu pokoru* i *oduzimanje kleričke službe* (*depositio*). Kazne su se pretežito izricale zbog idolopoklonstva, preljuba i ubojstva. Slijedile su kazne uskraćivanja sv. pričesti, obustava (*suspensio*), zabrana bogoslužja (*interdictum*). Crkvene kazne nalazimo u Dekretalima, u odlukama općih i pokrajinskih sabora, u odlukama pape i biskupa; posebno su kodificirane crkvene kazne u prvom *općem, autentičnom, jedinom i ekskluzivnom* Zakoniku iz 1917. knj. V, naslovljena "De delictis et poenis" kan. 2195-2414.

Zakonik iz 1983., posvetio je VI. knjigu "De sanctionibus in Ecclesia" kan. 1311-1399. Usp. *Nuovo dizionario di diritto canonico*, San Paolo Cinisello Balsamo (Milano), 1993., str. 589-590, 771-772, 959-962, 1011.

3 Službeni tekst *očitovanja* Kongregacije za nauk vjere o masonskim društvima objavljen je na latinskome u: AAS, 76 (1984), br. 3, str. 300; usp. *Apollinaris* 57 (1984), str. 38. Veći dio *Quaesitum est* preveden je i na hrvatski, ali bez spominjanja deklaracije od 17. veljače 1981. (usp. AAS 73 (1981), str. 240-241). Veći je dio spomenutoga teksta preveden na hrvatski u: *Nova Tribina* 2 (1991), br. 5, str. 15. dokumenti; usp. I. Mužić, *O sekti masona*, Matica hrvatska Split, Split, 1999., str. 18-19). O povijesti i djelovanju masona usp. R. Sebott, "Freimaurer", u:

Za katolika je samo Isus Krist Gospodin i on je ud Crkve-Otajstvenoga tijela Kristova.

Očitovanje Kongregacije za nauk vjere *Quaesitum est* bilo je predmetom različitih reakcija i tumačenja, od one da se stav Crkve izmijenio prema masonskim društvima do one da je stav Crkve ostao nepromijenjen u odnosu na prethodna stoljeća glede masonskih društava. Vrijedno je ovdje spomenuti napola službeni komentar u vatikanskome listu *L'Osservatore Romano* od 23. veljače 1985., str. 1, gdje, između ostalog, piše: "(...) *per un cristiano, tuttavia, non è possibile vivere la sua relazione con Dio in una duplice modalità, sciendedola cioè in una forma umanitaria-sovraconfessionale e in una forma intereno-cristiana. Egli non può coltivare relazioni di due specie con Dio, nè esprimere il suo rapporto con il Creatore attraverso forme simboliche di due specie. (...) D'altronde un cristiano cattolico non può nello stesso tempo partecipare alla piena comunione della fraternità cristiana e, d' altra parte, guardare al suo fratello cristiano, a partire dalla prospettiva massonica, come a un 'profano'.*"[4]

Kako bilo da bilo, Crkva ostaje na očitovanju iz *Quaesitum est*, i članstvo u masonskim društvima je kažnjivo.[5]

Iako se izričito ne spominju masoni, ni u Zakoniku iz 1983. godine, ni u dokumentima Drugoga vatikanskog sabora, Sveta je

---

Lexikon für Theologie und Kirche (dalje *Freimaurer*), Virter Band, Franca bis Hermenegild, Herder, Freiburg. Basel. Rom. Wien, 1995., coll. 116-118; R. Sebott, *Der Kirchenbann gegen die Freimaurer ist aufgehoben*, u: Stimmen der Zeit 108 (1983), Band 201, str. 411-421; usp. "masonstvo", u: *Opći religijski leksikon, A-Ž*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 556-557. Ovdje je riječ o modernim slobodnim zidarima ili popularno rečeno masonima, koji su osnovani na blagdan svetog Ivana Krstitelja, 24. lipnja 1717. Masoni svoje *Konstitucije* neprekinuto obnavljaju na temelju prvih Konstitucija od 17. siječnja 1723, godine. Opširnu Bibliografiju o slobodnim zidarima vidi u: Z. Suchecki, *La massoneria nelle disposizioni del "Codex iuris canonici" del 1917 e del 1983*, lib. ed. Vaticana, Città del Vaticano, 1997., str. 169-201. Tu se mogu naći mnogi dokumenti o masonima na str. 86-168. U posljednje vrijeme ima literature na hrvatskom: usp. J. Ridley, *Slobodni zidari* (*The Freemasons*): preveo s engleskog Živan Filippi, Prometej, Zagreb, 2001., str. 327-342; I. Mužić, *Masonstvo u Hrvata*, VII. izdanje, Knjigotisak, Split, 2001., str. 643-678: usp. razgovor g. Anđelka Kaćunka s P. Ivanom Fučekom DI, profesorom moralne teologije na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu u: Prilog lista *"MI"*, *Zbor*, 7(1997), br. 5, str. 6-7.

4 Tekst preuzet iz: Suchecki, *La Massoneria*, str. 77.

5 Zakonik iz 1983., kan. 915: "Neka se primanje svete pričesti ne dopušta izopćenima ni udarenima zabranom bogoštovlja pošto im je izrečena ili proglašena kazna, a ni drugima koji tvrdokorno ustraju u očitom teškom grijehu." Očitovanje Kongregacije od 26. studenoga 1983. u skladu je s odredbom kan. 915. Usp. još Zakonik iz 1917., kan. 855, § 1-2.

Stolica ostala na stajalištu da je nauk masonskih društava *nepomirljiv* s Katoličkom crkvom. Zato nemaju pravo oni koji kažu da Katolička crkva prihvaća masone kao društvo u koje se mogu upisati (učlaniti) njezini članovi. Crkva se očitovala o svojim članovima i zabranila im da se upisuju u masonska društva; to je njezino pravo i time ona ne dira u ljudska prava. Katolička crkva je jedincata i jedina Kristova crkva; za nju je Isus Krist jedini spasitelj dan ljudima, i ona u nadi putuje putem Isusa Krista, vjerujući da je Isus Krist Božji Sin i jedini otkupitelj čovjeka.

Odlučili smo se za ovaj rad kako bismo donekle pridonijeli jasnijem shvaćanju današnjeg stava Katoličke crkve o društvima (općenito) koja rovare protiv Katoličke crkve (kan. 1374), te posebno o stavu Kongregacije za nauk vjere o masonskim društvima u posebnom očitovanju *Quaesitum est*. Najprije ćemo nešto općenito reći o izricanju crkvenih kazni kako bismo nakon toga obradili kan. 1374. s nekim njegovim izvorima; na kraju donosimo dokument Kongregacije za nauk vjere *Quesitum est* na latinskome i hrvatskom jeziku zato što taj dokument, koliko nam je poznato, izražava konkretni stav Katoličke crkve o masonskim društvima.

1. Izricanje crkvenih kazni

U Zakoniku iz 1983., V. Knjiga, "Kaznene mjere u Crkvi", zakonodavac je u drugi naslov, "Kažnjiva djela protiv Crkvenih vlasti i slobode Crkve", smjestio kan. 1374.[6] Tu se radi o kažnjivim djelima koje treba suditi ordinarij ili crkveni sudac, te donijeti kaznene mjere u smislu kan. 1400, § 1, br. 2. Crkva sudi "o povredama crkvenih zakona i o svemu gdje se radi o grijehu, što se tiče utvrđivanja krivice i izricanja crkvenih kazna". Kaznene se mjere donose da se zaštite crkvene vrijednosti, među koje spada njezina sloboda. Crkva ima vlastito postupno pravo;[7] i u Crkvi vrijedi pravno načelo zakonitosti: *nullum crimen nulla poena sine lege*. U načelu, svatko odgovara za osobni prekršaj zakona. Krivca može kazniti samo *mjerodavni sud* (kan. 1405-1406) ili *mjerodavni poglavar*, imajući u vidu da je svakome vjerniku dana sloboda da svoj spor podnese na suđenje Svetoj Stolici ili da kod nje pokrene suđenje (kan. 1417). Crkveni zakoni su radi spasenja duša (kan. 1752). Kažnjivi zakoni spadaju na cjelovitost zakona; i Crkva takvim zakonima čuva opće dobro te

6 U Zakoniku iz 1917., kan. 2335, bio je smješten u V. knjigu, dio III. titul XIII. pod naslovom "De delictis contra auctoritate, personas, res ecclesiasticas."

7 *Zakonik* iz 1983., knj. VII., kan. 1400-1752; usp. na hrvatskome: N. Škalabrin, *Postupci*, Đakovo, 2000.

pojedinim kaznenim mjerama upozorava svoje članove da ne krše zakone. Crkveni zakoni nisu *nudum ius*. U našem slučaju Crkva svojim zakonima štiti svoju vlast i slobodu.

Nakon počinjenog izvanjskog prekršaja zakona "odgovornost se pretpostavlja, osim ako je očito što drugo" (kan. 1321, § 3). Optuženik treba dokazati svoju nevinost, a tužitelj optuženikovu krivnju. Tek nakon dokaza slijedi izricanje kazne. Svatko se treba smatrati nevinim dok mu se ne dokaže krivnja. Ovdje je riječ o crkvenoj kazni *ferendae sententiae* (osuda) "izreci prepuštene". U Crkvenom pravu ima još proglašenje kazne (*declaratio*). Što se pak tiče posebnosti crkvenog prava u odnosu na građansko pravo, ima još crkvena kazna *latae sententiae* (izjavna presuda); u takvu kaznu upada vjernik *ipso facto* istog časa, odmah (automatski) kada se određeni prekršaj počini. Takve kazne izriču se samo za najteže prekršaje crkvenog zakona; u duhu Crkve našega vremena, crkvene su kazne uglavnom *izreci prepuštene*. Kazne u koje se upada *ipso facto* moraju biti izričito određene u zakonu. Kazne se izriču tek kada se krivca nije moglo popraviti bratskom opomenom ili ukorom radi uspostave pravednosti i popravka, posebno kada je krivac okorjeli grešnik i nepopravljiv na bratsku opomenu ordinarija te kada sredstva pastoralne skrbi nemaju učinka (usp. kan. 1341).

Nakon izrečene kazne, onaj koji je kažnjen, može prema kan. 1353. uložiti priziv ili utok protiv sudske presude ili odluke, kojom je izrečena ili proglašena kazna; u takvu slučaju priziv ili utok imaju obustavni učinak *habent effectum suspensivum*, ako negdje nije drugačije određeno. Kazneno se pravo primjenjuje na vanjsko područje, a o unutarnjem području ne sudi sudac nego se time bavi katolička moralka. U svakom slučaju, treba uvijek poštivati naravna prava, kao i dostojanstvo ljudske osobe prema crkvenom shvaćanju o dostojanstvu čovjeka - katolika, Božjeg djeteta i uda Crkve, Otajstvenoga tijela Kristova.

Za ubrojivost kaznenog čina traži se *razumna spoznaja* i slobodna *volja*, te *okolnosti* u kojima je neki čin učinjen. Kazneni čin može biti *nepoznat* (tajni), ali takav da bi po sebi mogao biti zamjetiv; *poznat*, u našem slučaju poznat nekom društvu ili poznat nekolicini osoba, tj. još nije javan, ali može biti razglašen.

Ako se dokaže da su se stekli zakonski uvjeti, onda ordinarij (crkveni sudac) može krivca kazniti prema pravnim propisima, tj. kazna je, u našem slučaju, *izreci prepuštena*.

2. Kanon 1374.

Promatrano s pravno-sudbenog stajališta, kan. 1374. je donio preopširnu odredbu, tako da ju je veoma teško primijeniti u sudskoj praksi. Općenito je rečeno da treba kazniti katolika koji je upisan u društvo ili koji promiče ili vodi društvo koje rovari protiv Crkve. Kako vidimo, kan. 1374. nije poimence, izrijekom, taksativno, specijalno ili primjerično odredio o kojem se društvu radi, kako je bio slučaj u Zakoniku iz 1917., kan. 2335.[8] Zakonik iz 1983. u kan. 1374. nije izričito propisao da katolik koji je upisan u slobodnozidarsku sektu ili u neko društvo koje rovari protiv Crkve, istoga časa (*ipso facto*) upada u izopćenje, jednostavno pridržano Svetoj Stolici, "excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam", kako je bilo određeno u kan. 2335. Zakonika iz 1917.

Ni u dokumentima II. vat. sabora ne spominje se poimence nijedno društvo koje rovari protiv Katoličke crkve. Zakonik iz 1983. slijedi općeniti saborski stil izražavanja:

Can. 1374. Qui nomen dat consociationi, quae contra Ecclesiam machinatur, iusta poena puniatur; qui autem eiusmodi consociationem promovet vel moderatur, interdicto puniatur.

Kan. 1374. Tko se upiše u društvo koje rovari protiv Crkve, neka se kazni pravednom kaznom; tko pak takvo društvo promiče ili vodi, neka se kazni zabranom bogoslužja.

a) Izvori za kanon 1374.

Kod redakcije kan. 1374. Zakonika iz 1983. posebno se pazilo na crkvene izvore: odluke Rimske kurije i prethodno zakonodavstvo Katoličke crkve o sektama, masonima i o sličnim društvima koja rovare protiv Crkve. Iz izvora se lakše može shvatiti nakanu ili duh zakona. Izvori (crkveni dokumenti) koji su nastali prije II. vat. sabora, i oni koje je Sveta Stolica donijela nakon II. vatikanskoga sabora, posebno spominju masone, a neki karbonare i masone. Usporedivši mnoge relevantne dokumente koje je Sveta Stolica donosila u posljednjim stoljećima, *Suchecki* kaže da ih ima oko *šest stotina*, "circa seicento documenti", koji se uglavnom odnose na odnos Katoličke crkve prema slobodnim zidarima, sektama ili sličnim društvima ili sektama. Sama riječ sekta ne pojavljuje se u sličnim dokumentima nakon II. vat. sabora!

Prema izvorima i literaturi, problem slobodnih zidara i njihov odnos s Crkvom, i obratno, sve od XVIII. st. do danas aktualan je u

---

[8] Usp. Z. Suchecki, *Libera muratoria (c. 2335 CIC 1917)*, u: *Apollinaris*, 74 (2001), br. 1-4, str. 471-528.

Crkvi i u građanskom društvu, to više što su mnogi katolici, prema *Sucheckom*, članovi društava slobodnih zidara.[9] Crkveni zakonodavac među izvore za kan. 1374. Zakonika iz 1983. spominje *pismo* Kongregacije za nauk vjere od 18. srpnja 1974.,[10] koje je poslano biskupskim konferencijama po svijetu, te *posebno pismo* Svete kongregacije za nauk vjere od 26. veljače 1975. godine, koje je poslano Brazilskoj biskupskoj konferenciji.[11]

Prvi dokument donosimo u bilješci, jer je više od općeg značenja. Iz njega se može steći bolji uvid o to što Katolička crkva misli o masonima prije Zakonika iz 1983. godine, dok dokument koji je preko Apostolske nuncijature poslan Brazilskoj biskupskoj konferenciji, ne objavljujemo, zbog nedostatka prostora. Sadržaji i jednoga i drugoga dokumenta svjedoče o zabrinutosti biskupa i traženju mogućih razjašnjenja stava Katoličke crkve o masonima nakon II. vatikanskoga sabora, jer Sabor izričito nije spomenuo niti je donio jasan nauk o masonima, o kojima je prije bilo riječi u Zakoniku iz 1917. kan. 2335. i 2336, § 2.

Zabrinutost je biskupa bila još razumljivija kad su godine 1975. mnoge odluke II. vatikanskoga sabora konkretnije provedene u Crkvi. Novi Crkveni zakonik, koji je najavljen 25. siječnja 1959., bio je u

---

9 Z. Suchecki, *Chiesa e massoneria*, str. 10.

10 *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae. Collegit, digessit notisque ornavit Xaverius Ochoa in Universitate Lateranensi Professor, vol. V. Leges annis 1973-1978 editae* (dalje *Leges Ecclesiae*), vol. V., Roma, Commentarium pro Religiosis, via Giacomo Medici, 1980., str. 6835, br. 4309: "*Eminentissime Domine*, Complures Episcopi ab hac Sacra Congregatione quaesiverunt de pondere et interpretatione canonis 2335 C.I.C. qui sub poena excommunicationis vetat catholicis nomen dare associationibus massonicis aliisve eiusdem generis.
Decursu longioris examinis huius quaestionis Sancta Sedes Conferentias Episcopales quarum res particulari modo interest plures consuluit, ut istarum associationum naturam et navitatem hodiernam necnon Episcoporum mentem melius cognosceret.
Magna tamen divergentia responsionum quae rationem reddit diversarum situationum in unam que natione non sinit quae igitur in vigore manet usquedum nova lex canonica a competenti Pontificia Commissione Codici iuris canonici recognoscendo publici iuris fiat.
In considerandis autem casibus particularibus prae oculis tenendum est legem poenalem strictae subesse interpretationi. Proinde tuto doceri et applicari potest opinio eorum auctorum qui tenent praedictum cononem 2335 respicere eos tantum catholicos qui nomen dant associationibus quae revera contra Ecclesiam machinantur.
Manet tamen in quocumque casu prohibitio pro clericis, religiosis necnon membris Institutorum saecularium nomen dandi quibuscumque associationibus massonicis.
Quae dum tecum communio, secus profundae aestimationis meae Tibi pando atque remaneo Tibi addictissimus in Domino-Franciscus Card. Šeper, paraefectus, J., Hamer, a secretis."

11 Usp. *Leges Ecclesiae*, vol. V., str. 6991, br. 4360.

pripravi, a Zakonik iz 1917. nesiguran, što je kod crkvenih ljudi izazivalo sumnje o društvima i pokretima kako u građanskom društvu, tako i u Crkvi (primjerice o komunizmu, koji je na raznovrsne načine rovario protiv crkvenog auktoriteta, protiv crkvenih struktura, protiv crkvenog službenog nauka...).

Kongregacija za nauk je problem masona shvatila vrlo ozbiljno nakon II. vat. sabora. Crkvi nije svejedno kakav nauk prihvaćaju njezini članovi, posebno kada se radi o nauku koji je nespojiv s njezinim, kakav je masonski: prema nekim mišljenjima, u svijetu je godine 1994. bilo 33.000 masonskih loža s više od 6.000.000 članova.[12] Među članovima su i katolici.

Opće je pravno načelo: *zakoni trebaju biti sigurni*! Mi ćemo nadodati: zakoni trebaju biti jasni, posebno kada se radi o zaštiti katolika i Katoličke crkve, kao bogočovječne ustanove, kao vidljivog društva kojemu je Kristov vikar na zemlji Sveti Otac. Imajući to u vidu, shvatljivije nam je zašto su biskupi iz čitavog svijeta pitali Svetu Stolicu: kako postupati prema masonskim društvima, i je li kan. 2335. CIC-a iz 1917. još uvijek na snazi i slično.

Iz izvora se može jasnije razumjeti kakav je bio stav Crkve prema masonima prije stupanja na snagu Zakonika iz 1983. U službenom izdanju Zakonika iz 1917. s izvorima navedeni su mnogi relevantni izvori za kan. 2335. To su veoma važni crkveni dokumenti (od 28. travnja 1738. do 3. kolovoza 1898.).

Kan. 2335. Zakonika iz 1917. je prvi izvor za kan. 1374. Zakonika iz 1983.[13] Budući da je za ovaj rad nemoguće donijeti mnogo dokumenata, smatramo da je dostatno, radi problema koji obrađujemo, usporediti samo neke dokumente, koji su izvori za kan. 1374. Zakonika iz 1983., a donijela ih je Pontificia commissio Codici iuris canonici authentice interpretando.[14]

Među izvorima smatramo važnim dokument, pape Pija IX. *Apostolska konstitucija* "Apostolicae Sedis", od 12. listopada 1869., zato ga donosimo u originalu:

"Nomen dantes sectae Massonicae, aut Carbonariae, aut aliis eiusdem generis *sectis quae* contra Ecclesiam vel legitimas potestates

---

[12] Usp. "Freimaurer", coll. 117.

[13] Vidi naznačene izvore za Zakonik iz 1917, u: *Codex iuris Canonici Pii X pontificis maximi iussu Digestus Benedicti Pape XV auctoritate promulgatus. Praefatione fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab Emo Petro Card. Gasparri auctus*, Typis polyglottis Vaticanis, Romae, 1934., bilješka 2, str. 733.

[14] Izvore za Zakonik iz 1983., vidi u: *Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus*, Lib. ed. Vaticana, Città del Vaticano, 1989., can. 1374, str. 379.

seu palam, seu clandestine machinantur, nec non iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes; earumve ocultos coriphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint."[15]

Kan. 2335. Zakonika iz 1917. prvi je izvor za kan. 1374. Zakonika iz 1983. On na latinskome glasi:

"Nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam."[16]

Iako Komisija za mjerodavno tumačenje Zakonika za kan. 1374. Zakonika iz 1983. nije donijela kao izvor kan. 2336, § 2,. Zakonika iz 1917. , ipak smatramo da ga je *trebala* spomenuti kao izvor,[17] jer naš kanon ne isključuje ni svećenike ni članove ustanova posvećenoga života i družba apostolskog života.

Izvore koje je zakonodavac imao u vidu nakon 1917. godine, objavila je Sveta kongregacija za nauk vjere, a spominje ih Papinska komisija za autentično tumačenje Zakonika iz 1983. za kan. 1374.[18]

---

15 Glagol *machinor,-ari*, u našem slučaju "machinatur", upotrijebljen je samo jedanput u Zakoniku iz 1983. (usp. X. Ochoa, *Index verborum ac locutionum Codicis iuris canonici*, Commentarium pro Religiosis, Roma, 1983., str. 247. Na hrvatski je prevedeno "rovari", a može značiti i *rušenje* Crkve. Oblik glagola "machinatur" hrvatski je prevodilac u kan. 1374. preveo s "rovare", rovariti se može protiv crkve kao zgrade u prenesenom smislu: protiv crkvenog nauka, protiv crkvenih pravnih i fizičkih osoba i protiv Crkve kao ustanove. Nije nam poznato da se u dokumentima II. vat. sabora spominje masone, a zasigurno u Zakoniku iz 1983. nema ni na jednome mjestu izričitoga spomena masoni, osim što ih Sveta kongregacija za nauk vjere spominje u svezi s kan. 1374. Zakonika iz 1983. koji ih uvrštava, ali ne izričito, nego općenito u *društva koja rovare protiv Crkve. Zakonik kanona istočnih Crkava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima (*dalje ZKIC*)*, Glas Koncila-Zagreb, 1996., kan. 1448, § 2. propisao je: "Tko se uključi u društvo koje rovari protiv Crkve, neka se kazni primjerenom kaznom." Prema ZKIC-u, ista je kazna za onog katolika koji je upisan u "društvo koje rovari protiv Crkve" kao i za onoga koji takvo društvo promiče ili vodi. Propis Zakonika iz 1983., kan. 1374, različit je od propisa ZKIC-a, kan. 1448, § 2, što ZKIC uopće ne spominje kaznu "zabrane bogoslužja" niti spominje onoga koji promiče i vodi "društvo koje rovari protiv Crkve". Primjerenu kaznu treba izreći kako za člana tako i za onoga koji promiče "društvo". Zakonodavac ZKIC-a je ostavio kaznu da izreče crkveni sudac prema težini krivice.

16 "Koji se upisuju u slobodnozidarsku sljedbu i slična društva, koja rovare protiv Crkve i zakonitih svjetovnih oblasti, istoga časa upadaju u izopćenje, jednostavno pridržano Sv. Stolici" (A. Crnica, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke crkve*, Tisak štamparije "Vjesnik", Zagreb, 1945., str. 405).

17 16. Kan. 2336, § 2. Zakonika iz 1917. kaže: "Insuper clerici et religiosi nomen dantes sectae massonicae aliisque similibus associationibus denuntiari debent Sacrae Congregationi S. Officii."

18 Usp. *pismo* Kongregacije za nauk vjere od 18. srpnja 1974; *očitovanje* (declaratio) od 26. veljače 1975. i *očitovanje* od 17. veljače 1981.

Ako se pažljivo analiziraju spomenuti izvori zapažaju se neke razlike u odnosu na kan. 1374. Zakonika iz 1983. godine. Primjerice, u dokumentu iz 1869. i onom iz 1917. godine početak propisa glasi: "Nomen dantes", a naš ga je zakonodavac 1983. godine izmijenio u "Qui nomen dat". Latinski "Nomen dat", hrvatski je prevodilac godine 1988. preveo sa "Tko se uključi", a 1996. "Tko se upiše". U dokumentu iz 1869. godine poimence su spomenute dvije *sekte* "sectae Massonicae aut Carbonariae", a u Zakoniku iz 1917. izrjekom se spominje samo jedna sekta "Sectae masonicae (...)", dok u Zakoniku iz 1983., u kan. 1374, nema ni spomena o sektama. Umjesto riječi "sekta", sada stoji "društvo", i to posve općenito: "društvo koje rovari protiv Crkve", tako da se uopće ne spominju "sectae masonicae aut Carbonariae".[19] Zakonik iz 1983. u kan. 1374. kaže općenito "društvo koje rovari protiv Crkve", tako da se uopće ne spominju legalne građanske vlasti. Zaključit ćemo, izvori za naš kanon bili su određeniji, te nisu toliko u Crkvi ulijevali nesigurnosti u odnosu prema masonima. Zakonik iz 1917., kan. 2335., dosta je određeniji od kan. 1374. Zakonika iz 1983. jer je izostavljen ikakav spomen sekta ili poimence konkretnog društva. Bivše sekte pretvorile su se u društva koja rovare protiv Crkve. *A. Crnica* "sectae massonicae" na hrvatski prevodi "u slobodnozidarsku sljedbu". [20]

U Crkvenoj zabrani iz 1869. spomenuto je i "aut Carbonariae". Godine 1917. i 1983. nema ni riječi "aut Carbonariae". Zakonik iz 1983. ide još dalje pa ne spominje ni "Sectae massonicae", nego općenito kaže "Consociationi", što je na hrvatski prevedeno jednostavno riječju "društvo". Bitno je, prema Zakoniku iz 1983., kan. 1374. sljedeće: "Tko se uključi u društvo koje rovari protiv Crkve" ili promiče ili vodi takvo društvo, da ga treba kazniti pravednom kaznom, a onoga tko promiče ili vodi takvo društvo zabranom bogoštovlja, odnosno interdiktom. Kan. 1374. u drugome dijelu ipak spominje konkretnu kaznu (interdikt) za one koji promiču ili vode društva koja rovare protiv Crkve.

Glagol "rovari", protiv Crkve, može se prevesti na hrvatski i s *ruši* Crkvu, kao dobro uređenu zgradu, Crkvu kao ustanovu, što uključuje njezine strukture i hijerarhiju. No, kako bilo da bilo, ovdje mogu stati oba glagola: "rovariti" ili "rušiti". Naš se prevodilac

---

[19] Usp. M. F. Feldkamp, "Carbonari" (v. it. carbonario, Köhler), u: *Lexikon für theologie und Kirche*, Zweiter Band, Barclay bis Damodos, Herder Freiburg, Basel. Rom. Wien, 1994., coll. 942-943. Karbonari su tajno udruženje (karbonerije) osnovano u Italiji početkom 19. stoljeća.

[20] Usp. A. Crnica, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke crkve*, Tisak štamparije "Vjesnik", Zagreb, 1945., str. 405).

opredijelio za glagol "rovariti", lat. *marchinor, -ari* i time ostao na tradiciji, prihvativši termin iz izvora.

Kan. 1374. smješten je u VI. knjigu Zakonika iz 1983., II. naslov: "Kažnjiva djela protiv Crkvenih vlasti i slobode Crkve". Iz samog naslova mogli bismo zaključiti da onaj koji je upisan u društvo ili promiče ili vodi društvo koje rovari protiv Crkve, čini kazneno djelo protiv crkvenih vlasti i slobode Crkve, te se prekršaj treba kazniti, odnosno takva je kazna *izreci prepuštena* (ferendae sententiae);[21] kaznu dakle može izreći samo sudac ili mjerodavni crkveni poglavar, tek nakon što utvrdi: postoje li okolnosti za kazneno djelo; je li takvo djelo ubrojivo za određenu osobu; kolika je osobna odgovornost katolika. Nakon što se utvrdi da je dotični katolik ispunio zakonske pretpostavke (uvjete), mora ga se kazniti prema kan. 1374., obdržavajući kanonsku pravičnost, imajući pred očima opće dobro Crkve, *spasenje duša*, koje mora uvijek biti vrhovni crkveni zakon (kan. 1752).

Prema sadašnjem crkvenom zakonodavstvu, crkvena je kazna, uglavnom, *izreci prepuštena* (*ferendae sententiae*) prema kojoj se krivca kažnjava tek pošto se izreče presuda; postoji još i najteža vrsta crkvene kazne i ona je *unaprijed izrečena* (*latae sententiae*), u koju se upada odmah kada se počini zakonom predviđeno kažnjivo djelo, koje je izričito određeno (usp. kan. 1314). U našem slučaju, radi se o kazni *ferendae sententiae;* tj. rovarenje protiv Crkve najprije treba dokazati, a tek onda sudac ili ordinarij treba kazniti krivca *primjerenom kaznom* (primjerena kazna može biti i izopćenje) ili *obustavom bogoštovlja*.

Zakonik kanonskoga prava iz 1983. godine u kan. 1374. ima dvije hipoteze: a) *upis* i, b) *promicanje* ili *vođenje* određenoga društva.[22] Radi toga su određene i dvije različite kazne:

1. određena je najprije *zapovjedna i neodređena kazna*, a ta je da se "kazni pravednom kaznom" onaj tko se *upiše u društvo* koje rovari protiv Crkve;

2. *zapovjedna i određena kazna* da se "kazni zabranom bogoslužja" tko takvo društvo promiče ili vodi.

---

[21] Ovdje se ne radi o kazni *latae sententiae* (kazna unaprijed izrečena), jer se u kaznu ne upada *ipso facto*, nego o kazni koju treba izreći. U prvom slučaju kazna je *obvezna, ali neodređena;* u drugom slučaju se radi o *interdiktu*, tj. određena je vrsta kazne; usp. V. de Paolis, *Le sanzioni nella Chiesa (cann. 1311-1399)*, u: Il diritto nel mistero della Chiesa, vol. III (10), II. edizione, Roma, 1992., str. 513-514.

[22] Usp. *Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici* (dalje Münsterischer Kommentar) Ludgerus Verlag Hubert Wingen, Münster, im November 1993., Klaus Lüdiche, Herausgeber, Strafrecht: Strafen für einzelne Straftaten, Verbotene Vereingung, can. 1374; Usp. *Còdigo de derecho Canònico*, ed. bilingüe commendata, Biblioteca de auctores christianos, Madrid, 1983., str. 670-671.

U oba spomenuta slučaja nužno je da se katolik član određenog društva koji rovari protiv Crkve urotio protiv Crkve ili u odnosu na Crkveni nauk (otpadništvo, krivovjerje ili raskolništvo) o kojemu govori kan. 1364; u tom slučaju nije kažnjivo djelo samo prema kan. 1374., nego i prema kan. 1364, § 1:

"Otpadnik od vjere, krivovjernik ili raskolnik upada u izopćenje unaprijed izrečeno, uz obdržavanje propisa kan. 194, § 1, br. 2; klerik se osim toga može kazniti kaznama o kojima se govori u kan. 1336, § 1, br. 1, 2. i 3.

§ 2. propisuje: "Ako dugotrajna tvrdokornost ili težina sablazni zahtijeva, mogu se dodati druge kazne, ne izuzevši otpust iz kleričkog staleža."

U kan. 1374. Zakonika iz 1983. važni su pojmovi: "upiše" u društvo, te "vodi ili promiče društvo koje rovari protiv Crkve" koje se urotilo protiv crkvenog nauka, crkvenog morala ili hijerarhije, ili rovari protiv slobode Katoličke crkve. Već smo spomenuli da se kan. 1374. odnosi općenito na članstvo ili vođenje bilo kojeg *društva* koje, prema crkvenoj prosudbi, *rovari protiv Crkve*. Budući da pravo mora biti sigurno "ius est certum", bilo bi nam lakše kada bi bilo konkretno ili poimence zapisano o kojem je društvu riječ;[23] u slučaju ovoga kanona to nije slučaj.

Da bi uopće nešto bilo kažnjivo djelo (*delictum*) ono mora biti izvanjski prekršaj zakona ili zapovijedi za koje je netko zbog zlonamjernosti (*dolus*) ili nemara (*culpa*) odgovoran. Treba razlikovati *prekršaj* (*delictum*) od *zločina* (*crimen*) jer se u kanonskom pravu rabe oba izraza te nema bitne razlike između njih, tako da ih prevodimo s "kažnjivo djelo".[24] U crkvenom pravu je, s moralnog gledišta, svako kažnjivo djelo grijeh, dok svaki grijeh nije kažnjivo djelo. Zakon se može prekršiti i zbog zlonamjernosti, a može i zbog nemara. Čisto unutarnji čin ne podliježe nikakvoj kazni, primjerice, ne može se nekoga zakonski kazniti za misao; da bi nešto bilo kažnjivo djelo mora biti izvanjski prekršaj kaznenoga zakona ili kaznene zapovijedi: "Nulla crimen sine lege". Nije isto "izvanjski čin" što i "javni čin", jer, naime, neki izvanjski prekršaj zakona može biti i ostati "tajan". Ovdje možemo reći da je kažnjivo djelo javno (*delictum publicum*) poznato skupini osoba ili je učinjeno u takvim okol-

---

[23] Živimo u vremenu u kojemu su nesigurnost i nejasnoće sastavni dio života. Kao da su se zaboravile razlike i temeljna opredjeljenja koja bi trebala biti stalno prisutna i u nesigurnostima, dvojbama posebno, kada je riječ o Crkvi, njezinim zakonima, te njenom stavu o različitim društvima.

[24] Usp. *Communicationes*, vol. XV, br. 1, 1984, str. 78: "Nulla datur distinctio in iure canonico inter crimen et delictum".

nostima da se razborito može prosuditi da će lako biti razglašeno da je osoba znala što radi te da ga je izvršila svjesno, uz slobodni pristanak volje.

U našem slučaju, crkveni sudac ili ordinarij mora najprije točno pravno utvrditi činjenično stanje i konkretno o kojem se društvu radi, te da li konkretno društvo rovari protiv Crkve. O kojem je društvu riječ, u kan. 1374. nije posebno jasno, kao što je to bilo prema Zakoniku iz 1917., kan. 2335., u kojemu je bilo određeno i poimence spomenuto "sectae massonicae asliisve eiusdem generis assotiationes que contra Ecclasiam vel legitimas civiles potestates machinantur". Za razliku od kan. 1374. Zakonika iz 1983., u Zakoniku iz 1917. bilo je propisano da onaj katolik koji je upisan u društvo koje rovari protiv Crkve *ipso facto*, istog časa, upada u izopćenje, jednostavno pridržano Svetoj Stolici. Doduše u Zakoniku iz 1917., kan. 2335., uz masone[25] rečeno je "aliisve eiusdem generis associationes quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates manchinantur". Zakonik iz 1983., u kan. 1374., ne spominje masone, te nema ni riječi o kaznama za one koji "legitimas civiles potestates machinantur". Što se više Crkva svojim zakonima ne miješa u politiku to bolje. Stoga Zakonik iz 1983. uopće ne spominje kazne za one koji rovare protiv legalnih građanskih vlasti,[26] što je i razumljivo, jer crkveni Zakonik uređuje odnose unutar "Božjega naroda", Katoličke crkve latinskoga obreda (kan. 1. Zakonika iz 1983.), tako da svojim zakonima ne zadire u politiku. Nadalje, kan. 1374. iz 1983. uopće ne spominje da se na onog katolika koji je upisan u društvo koje rovari protiv Crkve primjenjuje *ipso facto* kazna *izopćenja*, jednostavno pridržana Svetoj Stolici.

Nameće nam se dosta logičnim pitanje, budući da se masoni poimence spominju u Zakoniku iz 1917., kan. 2335., odnosi li se i na masonska društva kan. 1374. koji općenito govori o društvima koja

---

[25] Za moderne masone (od XVIII. stoljeća nadalje) latinskim jezikom se kaže "sectae masonicae" (Zakonik iz 1917., kan. 2335); na hrvatskom "Masoni", "Slobodni zidari", framasoni; na francuskome "Francs Massons"; na engleskom "Freemason"; na talijanskome "Massoneria" ili "Libera muratoria"; na njemačkom der Freimaurer (usp. *Freimaurer*, coll. 116-118). Usp. G. De Reynold, "Slobodno zidarstvo", u: *Život* VII (1926), br. 1, str. 10-21. Teško je pouzdano kazati kada su se prvi puta u povijesti pojavili masoni. U tom smislu usp. S. Andrić, "Jesu li masoni potekli od templara?", u: *Republika*, 56 (2000), br. 7-9, str. 12-28; usp. J. Ridley, *Slobodni zidari* (preveo e engleskog Živan Filippi), Prometej, Zagreb, 2001.

[26] Neki auktori smatraju da je uloga masona u Hrvatskoj povijesti bila dosta negativna, posebno kada se radi o samostalnosti hrvatske države. U tom smislu usp. I. Mužić, *Masonstvo u Hrvata*, VII. izdanje, Knjigotisak, Split, 2001; I. Mužić, *O sektama masona;* I. Mlivončić, "Stepinac i masoni", u: *Hrvatska obzorja*, 6 (1998), br. 3, str. 557-576.

rovare protiv Crkve, a ne spominje se poimence o kojim je društvima riječ.

Tek onda kada uzmemo u obzir izvore, posebno *očitovanje* Kongregacije za nauk vjere od 17. veljače 1981.[27] mogli bismo reći da su i masonska društva uključena i u propis kan. 1374. bez obzira o kojoj se masonskoj loži radi. Na Svetoj Stolici je da se konkretno odredi prema društvima koja rovare protiv Crkve; u protivnome, tek nakon pravnog vrednovanja pojedinog društva, crkveni sudac ili ordinarij možc kazniti katolika koji je upisan u konkretno društvo. Gledajući sudbeno-pravno teško je odrediti o kojem je društvu riječ. Najprije mora biti sigurno "ius est certum". Da bi se za neko društvo reklo da rovari protiv Crkve, treba razborito prostudirati činjenice: u čemu se sastoji njihovo rovarenje protiv Crkve ili što to društvo naučava i rade li uopće njegovi članovi, ili oni koji ga promiču ili vode, protiv Crkve. Za masone se općenito drži da njihov nauk *nije pomirljiv* s naukom Katoličke crkve.[28] U slučaju upisa u to društvo ili

---

[27] Usp. AAS, 73 (1981), str. 240-241. O katoličkoj vjeri i moralu u Rimskoj kuriji najkompetentnija je izreći svoj sud Kongregacija za nauk vjere: usp. Apostolska konstitucija pape Pavla VI. od 15. kolovoza 1967., "Regimini Ecclesiae universae", I, § 1; III, br. 29; 35; 39; Apostolska konstitucija Pape Ivana Pavla II. "Pastor bonus", od 28. lipnja 1988, čl. 48: "Vlastita je zadaća Kongregacije za nauk vjere da u svem katoličkom svijetu promiče i štiti nauk vjere; zato je mjerodavna za ono što se na bilo koji način tiče te materije." Usp. Sebott, "Der Kirchenban gegen die Freimaurer ist aufgehoben", str. 412-415; usp. A. Calabrese, *Diritto penale canonico*, Lib. ed. Vaticana, Città del Vaticano, 1996., str. 289-291.

[28] Moderni masoni su se pojavili u osamnaestom stoljeću, te su se organizirali kao posebno društvo (sui generis), a Crkva ih je prije II. vat. sabora nazivala sektama; nakon Sabora naziva ih "*društvo*"; moderni masoni počinju od 24. lipnja 1717. (svetkovina sv. Ivana Krstitelja) u *Londonu*. Neki kažu da je god. 1717. nastala prekretnica u naučavanju starih masona i modernih masona, posebno kada je u pitanju njihov stav prema Katoličkoj crkvi. Zbog toga je 1738. god. papa Klement XII. nastupio protiv slobodnih zidara apostolskom konstitucijom " In eminenti". Stoga se godina 1738. može smatrati početkom nepomirljiva stanja između slobodnih zidara i Katoličke crkve. Svaki član mora pripadati nekoj legalnoj masonskoj loži. Loža, kao i čitavo društvo, mora djelovati u skladu s *Načelima* ili *Konstitucijama* (Constitutiones) na koje se masoni zaklinju. Masonski temeljni propisi, odnosno Konstitucije popravljene su 17. siječnja 1723. godine i njih poznajemo pod nazivom *The Constitutions of free-masons, containing the history, charges, regulations*, etc., Konstitucije su poznatije kao *Andersonove Konstitucije*. (Usp. Z. Suchecki, *La massoneria nelle disposizioni del "Codex iuris canonici" del 1917 e del 1983*, Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1997.). Naš autor čitatelja upućuje na golemu Bibliografiju i dokumente koji se nalaze u ovoj knjizi o stavu Crkve prema masonima. Konstitucije slobodnih zidara uvijek se dopunjavaju i "usavršavaju". Masoni se prepoznaju po njihovu djelovanju (*Spectemur agendo*). Na hrvatski jezik Konstitucije je preveo *Adolf Mihalić* 1924. Masoni imaju simbole i znakove. U slobodne zidare može se upisati samo muškarac, bez obzira razlike na vjeru, naciju, zanimanje, itd. Oni su tijesno povezani kao neka "Unio Mystica slobodnog zidarstva" (Usp. B. Šömen,

promicanja ili vođenja takvog društva, katolika se može kazniti pravednom kaznom ili interdiktom. Stoga zaključujemo da važeće crkveno zakonodavstvo nije donijelo izričitu kaznu ili odredilo da se *ipso facto* upada u kaznu izopćenja jednostavno pridržanog Svetoj Stolici, kako je bilo u Zakoniku iz 1917., kan. 2335, "ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam". Prema Zakoniku iz 1983. u našem slučaju kazna je *ferendae sententiae*.

Zbigniew Suchecki, profesor kanonskoga prava na *Lateranskom papinskom sveučilištu u Rimu i Fakultetu sv. Bonaventure "Seraphicum" u Rimu,* piše da ima oko šest stotina dokumenata, i to samo u zadnjim stoljećima o odnosu Crkve i masonskog društva, koje su dokumenti uglavnom nazivali sektom.[29] Ako je to istina, onda to ipak nešto govori o masonskom društvu i njegovu odnosu prema Crkvi.

Branko Šömen piše da je bečki kardinal König obavijestio Kurta Barescha, tajnika austrijske Velike lože, da je novi Zakonik kanonskoga prava Katoličke crkve izbacio negativan stav o slobodnom zidarstvu.[30] Kako smo vidjeli, Zakonik iz 1983. ne spominje masone poimence, ali je stav Crkve prema masonima ostao nepromijenjen i nakon stupanja na snagu Zakonika iz 1983. godine.

Amenkamen. Slobodnozidarska čitanka, Tiskara Markulin-Hrašće, Lumen, 2001., str. 15 sl.). Usp. ono što piše Njemačka biskupska konferencija o masonima, u: *Communicationes*, vol. XV, br. 1, 1984, str. 48-49.; usp.: Z. Suchecki, *Chiesa e massoneria. Congregazione plenaria della pontificia commissione per la revisione del Codice di diritto canonico tenuta nei giorni 20-29 ottobre 1981 riguardante quinta questione speciale dedicata alla riassunzione del can. 2335 del Codice di diritto canonico 1917* (dalje *Chiesa e massoneria*), Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2000.

29 Z. Suchecki, *Chiesa e massoneria*, str. 10: "Negli ultimi secoli la massoneria, fosse essa regolare, legittima, irregolare o "deviata", senza distinzione, è stata condannata da diversi Papi in circa seicento documenti. La questione comunque è quanto mai attuale perchè molti cattolici appartengono alla libera muratoria."
U izvorima za kan. 1374. Zakonika iz 1983. ne spominje se II. vat. sabor. Usp. P. Mantero, *La facia nascosta della storia svelata un piano segreto di attaco alla Chiesa*, Edizioni Segno, Udine, 1992.

30 B. Šömen, *Amenkamen. Slobodnozidarska čitanka*, Tiskara Markulin-Hrašće, Lumen, 2001., str. 220. piše: "Poznata je ocjena mogućnosti za poboljšanje odnosa s Katoličkom crkvom, nakon Drugoga vatikanskog koncila (1962). Poznat je razgovor austrijskog kardinala Königa s Velikim tajnikom Velike lože Austrije, Kurtom Bareschom (1968.) o mogućnosti da novo Kanonsko pravo revidira kanon 2335, iz godine 1917., o isključenju slobodnih zidara iz Katoličke crkve. Razgovori o odnosu između crkve i slobodnih zidara vodili su se nekoliko godina na različitim razinama, da bi zagovornik "ekumenizma" slobodnih zidara i katolika kardinal König na kraju obavijestio Kurta Barescha da je novi kodeks Kanonskoga prava Rimokatoličke crkve (1983.) izbrisao negativan stav o slobodnom zidarstvu." Usp. K. Baresch, *Katholische Kirche und Freimauerei*, drugo izdanje, Wien, 1984; I. Mužić, *Smisao Masonstva*, Split, 1984., str. 56.

Suchecki piše da je K. Baresch imao susret s kardinalom F. Königom u Beču, 21. ožujka 1968., te da je osnovana mješovita komisija (predstavnici masona i katolički teolozi), koja se sastala u Lichtenau u Austriji, 4.-5. srpnja 1970., te sačinjena Lichtenauer Erklärung, 5. srpnja 1970., dokument informativnog karaktera za Svetog Oca i prefekta kongregacije za nauk vjere kardinala Šepera, koji kardinal F. König nikada službeno nije odobrio ili prihvatio, kao ni Crkva.[31] To što se u Zakoniku iz 1983. ne spominju slobodni zidari nije dovoljan razlog da zaključimo poput Šömena da je Crkva odbacila "negativan stav o slobodnom zidarstvu".

Prije donošenja kan. 1374. Zakonika iz 1983. raspravljalo se na razinama sa slobodnim zidarima. Nakon iscrpnih rasprava, o mjestu koje im dati u Zakoniku iz 1983., konzultirana su i mišljenja biskupskih konferencija katoličkog svijeta. Vrijedno je naglasiti da su nakon mnogih predradnji i rasprava, na sastancima u Rimu od 20-29. listopada 1981., gdje je sudjelovao, između ostalih, i sam papa Ivan Pavao II., iznošena stajališta prema kojima je nauk društva kakvo je masonsko nepomirljiv s Katoličkom crkvom. Nakon mnogih predradnji došlo se do općeg stava o društvima koja rovare protiv Crkve, ne spominjući nijedno. Stav zakonodavca izražen je u kan. 1374. Zakonika iz 1983.[32]

b) Rasprava Komisije za reformu Zakonika

Komisija za reformu Crkvenog zakonika, za VI. Knjigu, "De sanctionibus in Ecclesia", raspravljala je od 20. do 29. listopada 1981.: a) o kan. 2335. Zakonika iz 1917. i b) o "Schemi", odnosno nacrtu predloženoga kan. 1326.

U samoj se raspravi, radi što boljeg određenja, u zadnjoj redakciji kan. 1374. uočilo da se u nacrtu (schemi) ne vidi izričita kazna za katolike koji prihvaćaju članstvo u masonskim društvima;

---

31 Izjavu Njemačke biskupske konferencije o pripadanju katolika masoneriji, vidi u: *Amtsblatt des Erzbistums Köln*, 1. Juni 1980., str. 102-111. U završnoj izjavi, V, 1, čitamo: "Izjava iz Lichtenaua nije dobila nikakvo crkveno ovlaštenje: 'niti od Biskupske konferencije niti od bilo kojeg organa rimske crkvene vlasti'. Ni kard. König, kome je bio poslan taj dokument, nije ga bio voljan potpisati." (usp. prijevod Izjave na hrvatski, msgr. Srećko Bezić u: *Nova Tribina* 4(1993), br. 8, str. 4-9; *La Civiltà Cattolica*, 131 (1980), str. 487-495, na dokument se osvrnuo *p. Giovanni Caprile* na str. 495-502.

32 Kan. 1332. propisuje: "Tko je kažnjen zabranom bogoslužja, vezan je zabranama o kojima se govori u kan. 1331, § 1, br. 1. i 2; ali, ako je zabrana bogoslužja izrečena ili proglašena, treba da se obdržava propis kan. 1331, § 2, br. 1. gdje je propisano: "Izopćenomu je zabranjeno: 1. svako služiteljsko sudjelovanje u slavljenju euharistijske žrtve ili u bilo kojim drugim bogoštovnim obredima; 2. slaviti sakramente ili blagoslovine i primati sakramente."

prema kan. 2335. Zakonika iz 1917., "ipso facto incurrendo", samim upisom, odnosno članstvom u masonsku sektu (društvo). S pravom je zapaženo: "*Servetur can. 2335 C.I.C., nam 1326 non continet explicitam dammnationem qui catholicorum qui ad sectam massonicam ahhaerent. Praeterea poena in Schemate comminata insufficiens videtur, nam non est censura ipso facto incurrenda.*"[33]

Nakon II. vatikanskog sabora mnogi su se biskupi našli u dvojbi glede kan. 2335. Zakonika iz 1917. koji se odnosi na masone; zato je Kongregacija za nauk vjere (Kardinal Šeper) 17. travnja 1973. i 18. srpnja 1974. poslala, kako smo već spomenuli, povjerljivo pismo biskupskim konferencijama o tumačenju kan. 2335. Zakonika iz 1917., prema kojemu katolici upadaju u kaznu izopćenja ako se učlane u masonsku ložu.

Komisija za reformu Zakonika posebno je raspravljala, od 20. do 29. listopada, o kan. 2335. i o prispjelom mišljenju Njemačke biskupske konferencije, koja se *negativno izrazila* o masonima; naime prema mišljenju Njemačke biskupske konferencije, pripadanje masonskom društvu *inkompatibilno* je, dakle nespojivo s katoličkim naukom.[34]

---

33 *Communicationes*, 15 (1984), br. 1, str. 48.

34 Njemačka biskupska konferencija je, nakon dijaloga s masonima poslala svoje pisano mišljenje Svetom Ocu, Državnom tajništvu, Komisiji za reformu crkvenog Zakonika i drugim dikasterijima Rimske kurije. Komisija za reformu Zakonika raspravljala je posebno od 20.-29. listopada 1981. o predloženom kan. 1326 (nacrt komisije za reformu Zakonika) i o mišljenju Njemačke biskupske konferencije o masonima, što je rezultat dijaloga s masonima u Njemačkoj od 1974. do 1980. Mišljenja su davali: P. Stephano Gomez, O. P., Card. Felici, Ecc.mo Castyillo Lara, Card. Schröffer, Card. König, Card. Šeper, Card. Marty, Card. Munios Vega, Card. Willebrands, Card. Ratzinger, Card. Palazzini, Card. Höffner, Card. Thiandoum, Ecc. Mo. Henríquez, Ecc. Mo. Morelos. Ispred pape Ivana Pavla II. davao je mišljenje o masonima Card. Felici. Pisano su mišljenje poslali Card. Rugambwa, Car. Garrone, Card. Duval, Card. Rossi. Na kraju iznesenih stavova bilo je slobodno glasovanje. Rezultat je današnji kan. 1374., usp. Suchecki, "Libera muratoria...", str. 474; usp. *Nova Tribina* 4 (1993), br. 8, str. 4-9. Zapisnik rasprave komisije za reformu Zakonika na opažanja Njemačke biskupske konferencije o masonima vidi u: *Communicationes*, 15 (1984), br. 1, str. 48-49:

"1. Servetur can 2335 C.I.C., nam can 1326 non continet explicitam dammnationem qui sectam massonicam adhaerent. Praterea poena in Schemate comminata insufficiens videtur, nam non est censura ipso facto incurrenda. Animadversio haec fundatur in conclusione ad quam pervenit Conferentia Episcoporum Germanica post diuturnum dialogum cum massonis et diligentem investigationem, ex qua ostenditur incompatibilitas inter sectam massonicam et Ecclesiam catholicam seu:

a) valor obiectivus veritatis negatur (cf. doc. massonicum "Tesi fino all'anno 2000");
b) negatur explicite religio revelata;

Komisija je pripremila nacrt u kojemu nisu poimence spomenuti ni masoni ni bilo koja sekta, niti pak neko posebno društvo koje rovari protiv Katoličke crkve, što je bio slučaj u prethodnim crkvenim dokumentima u više navrata.

Nakon rasprave, 23. listopada 1981. predložen je na glasovanje tekst Komisije: "Qui nomen dat consociationi quae contra Ecclesiam machinatur iusta poena puniatur." Time se iz kan. 2335. Zakonika iz 1917. izbacilo "vel legitimas civiles potestates", a isto je, kako vidimo, izbačeno i spominjanjc sekta i masona. Za predloženi je tekst glasovalo: "Placet 34 supra 58", tj. izglasano je da ostane kako je predloženo u nacrtu u kan. 1326. Nije prihvaćeno stajalište nekih iz Komisije i iz Kongregacije za nauk vjere, da se u Zakoniku iz 1983., ipak spomenu masoni. Ishod glasovanja bio je, 23. listopada 1981.: "Placet 20, supra 58." Ostalo se na tome da se poimence ne spomene nijedno društvo koje rovari protiv Crkve.

Čini se da je stav crkvenog zakonodavca da se poimence ne spominju "društva" ostao u duhu II. vatikanskoga sabora, koji također ni u jednome dokumentu nije spomenuo masone ili neka konkretna društva, uza sve što je o njima bilo govora i u pripravnim komisijama i u diskusijama saborskih otaca u saborskoj dvorani.

Komisija nije spomenula nijedno društvo premda je načela masonskog društva smatrala nespojivima s načelima Katoličke crkve. Radi općenitog stava komisije, u konačnom tekstu zakona masoni se

---

c) negatur dogmata religionis quia sunt, iuxta ipsos, contraria libertati;
d) essentia massoneriae est relativismus et subiectivismus, ergo negatur obiectiva veritatis cognitio;
e) negatur existentia Dei ut Ens personale qui hominibus se ipsum revelat;
f) ius et officium est Ecclesiae indicare fidelibus quod fidei funestum sit (Quinque Patres).

2. Sequentem textum proponit unus Pater: "Qui nomen dant sectae massonicae aliisque consocionibus quae contra Ecclesiam machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolice reservatam".

R. Haec quaestio devolvitur ad Plenariam Attamen, consultores unanimiter censent in casu poenam latae sententiae comminandum non esse.

Nam incompatibilitas cum fide catholica vel incidit in haeresim et tunc cadit can. 1316 vel non, et tunc non meretur tali gravissima poena.

Ad practicam activitatem (machinationem) quod attinet, notetur quod massoneria non eadem est in omnibus nationibus; melius ergo esset ut leges particulares iuxta particularia adiuncta propriam legislationem poenalem ferat. Quidquid sit, amplius machinatur et Ecclesiae infensior est communismus sed nemo proponit excommunicationem in communistas. Cur?

In genere facilis recursus ad poenam latae sententiae numquam solvit difficultates et indicat quandam incapacitatem ad inoboedientiam (Aliquis Pater).

3. Puniatur pertinax inoboedientia erga Romanum Pontificem aut proprium Ordinarium, vel qui fideles incitat ad inoboedientiam (Aliquis Pater).

R. Haec omnia iam habentur in cann. 1323, n. 2 et 1325."

ne spominju. Načelno je riješeno da se članstvo katolika u društvima koja rovare protiv Crkve treba kazniti "pravednom kaznom", tj. treba dokazati o kojem je društvu riječ te onda izreći "pravednu kaznu". U nacrtu teksta Zakonika iz 1983. nije uopće posebno određeno koja bi i kakva bi bila "pravedna kazna" za onoga tko se upiše u društvo koje rovari protiv Crkve. Istini za volju, ipak je konkretna kazna zabrane bogoslužja (interdikt) predviđena za onog katolika koji bi takvo društvo promicao ili vodio. Izricanje "pravedne kazne" zakonodavac je ostavio crkvenom ordinariju ili sucu, odnosno mjerodavnom poglavaru; kazna je *ferendae sententiae*, tj. kazna je izreci prepuštena.

3. STAV KATOLIČKE CRKVE PREMA MASONSKIM DRUŠTVIMA U *QUAESITUM EST*

Crkveni je zakonodavac u Zakoniku iz 1983. prihvatio jednak općeniti govor o svim "društvima" kako ga je slijedila Komisija za reformu Zakonika o kaznenim djelima protiv vjere i jedinstva Crkve, odnosno o "društvima" koja rovare i rade protiv Crkve. Zakonik kanonskoga prava proglašen je 25. siječnja 1983., a stupio je na snagu 27. studenoga 1983. Nakon proglašenja Zakonika iz 1983. ostala su nagađanja glede crkvene kazne za katolika koji se upiše "qui nomen dat" (učlanio) u neko masonsko društvo, jer Zakonik iz 1983. u kan. 1374. ne govori izričito o tome (*expresse*) kako je bio slučaj u starom Zakoniku iz 1917. Radi nagađanja i nesnalaženja biskupa glede crkvenog stava prema masonskim društvima, posebno nakon proglašenja Zakonika iz 1983. (25. siječnja 1983.). Kongregacija za nauk vjere (jer je u njezinoj nadležnosti "čuvanje vjere i morala") objavila je *declaratio*, tj. očitovala se posebnim dokumentom, koji počinje riječima *Quaesitum est,* od 26. studenoga 1983. (samo dan prije stupanja na snagu Zakonika iz 1983. godine (27. studenog 1983.). *Quaesitum est* kaže sljedeće:

1. Katolici koji su upisani u masonsko društvo teško griješe i stoga ih se ne smije pripustiti na sv. pričest: "Christifideles qui assotiationibus massonicis nomen dant in pecato gravi versantur et ad Sacram Communionem accedere non possunt." Takva bi kazna bila, prema kan. 1374. "pravedna kazna".

2. Osim uskraćivanja sv. pričesti Kongregacija izražava svoj stav prema masonskim društvima izjavom: "Perstat igitur immutata sententia negativa Ecclesiae circa associationes masonicas, quia earum principia semper incontiabilia habita sunt cum Ecclesiae doctrina ideoque eisdem adscriptio ab Ecclesia prohibita remanet."

Dakle, i nakon stupanja na snagu Zakonika iz 1983. "ideoque adscriptio ab Ecclesia prohibita remanet." Iako Zakonik iz 1983. u kan. 1374. govori općenito i jednako o svim društvima, jer o masonima nema izričitog spomena kao u starom Zakoniku, "de ipsis non fit mentio expressa sicut in vetere Codice", ipak je Crkva ostala na svojemu tradicionalnom učenju o onima koji su upisani u masonska društva; ne spominje ih izričito, kao prije, ali ako se sudski i pomoću dokumenata utvrdi da je neki katolik upisan u masonsko društvo, ne smije ga se pripustiti na sv. pričest. Mi ovdje još nadodajemo, odnosno razjašnjavamo: katolika koji tvrdokorno ustraje u teškom grijehu kakav je pripadanje masonskom društvu mogao bi nakon bezuspješnih pastoralnih pokušaja da se ispiše iz masonskog društva, ordinarij ili crkveni sudac kazniti "pravednom kaznom" (kan. 1373.), što u krajnjem slučaju ne isključuje čak ni izopćenje. U takvom slučaju, naime, katolik se kažnjava zbog tvrdokornog ustrajanja u očitom teškom grijehu, bez obzira u koje je od Crkve zabranjeno društvo upisan. Nakon očitovanja Kongregacije za nauk vjere znamo da je jedino prema masonima crkveni stav ostao nepromijenjen, i to barem masoni su zabranjeno društvo u koje je katolicima Crkva zabranjivala upis od 1738. godine. U odnosu na prošlu disciplinu Katoličke crkve razlika je u tome što bi se radilo o kazni *ferendae sententiae* (izreci prepušteno), ne o *latae sententiae* (izjavna presuda).

3. Kongregacija za nauk vjere u *Quaesitum est* spominje svoje očitovanje od 17. veljače 1981. godine, i određuje da svoje stavove o masonskim društvima ne daju mjesne crkvene vlasti, tj. očitovanje, odnosno proglašenje (*declaratio*) Kongregacije iz *Quaesitum est* ne smiju ukidati, mijenjati ili nadopunjavati, crkvene vlasti ispod Svete Stolice.

Takvim stavom, Katolička crkva ne prekida dijalog ni s masonima, ali se ne može odreći vjerske činjenice da je ona s Kristom i u Kristu jedincata i jedinstvena uza sve pogreške i nedostatke nekih njezinih članova. Istini za volju, slobodni zidari također posjeduju "svoju istinu" i s njima je potrebno voditi dijalog, posebno o humanitarnoj zauzetosti i dobrotvornosti; no iako se i u masonskom nauku nalaze tragovi i znakovi "dobra", njihov relativizam, nijekanje objektivne spoznaje istine, deistički tip vjere, njihov "Graditelj Svemira" nije osobno biće u smislu osobnog Boga kojemu se katolik obraća kao Stvoritelju i Ocu. Posebno je nepomirljiv nauk nekih masona za koje je Isus samo jedan od proroka, ne Božji sin i pravi Bog i jedina nada svijeta. Katolici vjeruju sa sv. Petrom da je Isus

Mesija, Sin Boga Živoga, da je Crkva "sveopći sakrament spasenja"[35] i da je Isus Krist, Bog i čovjek jedini posrednik između Boga i ljudi (1 Tim 2, 5).

Kršćanima je masonstvo nepotrebno, osobito stoga što prihvaćaju činjenicu da su sve pozitivne moralne norme koje Katolička crkva naučava sadržane u Bibliji, odnosno u katoličkom nauku koji propovijeda crkveno učiteljstvo. Za katolike vrijedi pravilo: i s masonima prihvaćamo dijalog,[36] ali *članstvo* ili *vodstvo* u masonskim društvima ili promicanje masonstva ne! Kažnjavanjem svojih članova koji se ogriješe o crkvene zakone Katolička crkva ne umanjuje slobodu svakome čovjeku da živi po svojoj savjesti, ali traži od svojih članova da žive prema njezinu nauku, odnosno zakonima koji su na snazi i da formira svoju savjest prema aktualnom nauku Katoličke crkve.

Što se pak tiče drugih društava koja rovare protiv Crkve, o njima su ostale mnoge nejasnoće sve dok se poimence ne očituje Sveta Stolica. Sada možemo samo nagađati o pojedinim društvima koja rovare protiv Crkve, kakva su primjerice komunistička društva. Očitovanje *Quaesitum est* Kongregacija je objavila s dopuštenjem pape Ivana Pavla II.[37]

---

35 Usp. II. vat. sabor u: Dogmatska konstitucija "Lumen Gentium" o Crkvi, br. 48; *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, prijevod i slog: Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 776: "*Kao sakrament Crkva je Kristovo oruđe.* U njegovim rukama ona je 'oruđe otkupljenja svih ljudi', 'sveopći sakrament spasenja' po kojem Krist 'očituje i ujedno ostvaruje otajstvo Božje ljubavi prema čovjeku'. Ona je vidljivi nacrt Božje ljubavi prema čovječanstvu, koji hoće da se cio ljudski rod oblikuje u jedan jedini Božji narod, da sraste u jedinstveno Tijelo Kristovo i da se izgradi u jedan hram Duha Svetoga."

36 Usp.: Enciklika pape Pavla VI., od 6. kolovoza 1964., koja počinje riječima "Ecclesiam suam" upućena Episkopatu, kleru, vjernicima cijele Crkve i svim ljudima dobre volje o putovima kojima Katolička crkva treba da izvršuje u naše doba svoju zadaću. U " Ecclesiam suam" naglašene su tri teme: produbljivanje svijesti o Crkvi, o obnovi i dijalogu. Dijalog treba biti unutar Crkve (nutarnji dijalog) sve do onih koji ne vjeruju u Boga Oca Stvoritelja neba i zemlje i "Otkupitelja čovjeka" Isusa Krista sina Božjega po kome je sve stvoreno na nebu i na zemlji. "Ecclesiam suam" na hrvatski je prevedena u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb, 1979., dokumenti br. 54.

37 Službeni tekst Svete Kongregacije za nauk vjere "Declaratio de associationibus massonicis, iz Acta Apostolicae Sedis-Commentarium Officiale 76 (1984), br. 3, str. 300:

"Quaesitum est an mutata sit Ecclesiae sententia circa associationes massonicas, propterea quod in novo Codice Iuris canonici de ipssis non fit mentio expressa sicut in vetere Codice.
Sacra haec Congregatio respondere valet talem circumstantiam tribuendam esse criterio in redactione adhibito, quod servatum est etiam quod alias associationes pariter silentio praetermissas eo quod in categoriis latius patentibus includebantur.

Tekst *Quaesitum est* na hrvatskom glasi:

SVETA KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE

"Izjava o masonskim društvima

Zatraženo je očitovanje da li je promijenjen sud Crkve o masonskim društvima, jer se o njima izričito ne govori u novom Zakoniku kanonskoga prava, kao u starom Zakoniku.

Ova Sveta kongregacija može odgovoriti da okolnosti treba pripisati primijenjenom uredničkom sudu, koji se jednako odnosi i prema drugim društvima što ih je prešutio ako su uklopljena u šire kategorije.

Ostaje dakle nepromijenjen negativan sud Crkve o masonskim društvima, jer su se njihova polazišta uvijek smatrala nepomirljivima s crkvenim naukom i zato upis u njih ostaje zabranjen od Crkve. Vjernici koji se upisuju u masonska društva nalaze se u teškom grijehu i ne mogu pristupiti sv. pričesti.

Mjesne crkvene vlasti ne smiju izricati sud o naravi masonskih društava koji sa sobom donosi dokinuće gornjega suda, prema mišljenju Svete kongregacije od 17. veljače 1981. (usp. AAS./1981./, 240-241.).

Ovu je promišljenu Izjavu na redovitom sastanku ove Svete kongregacije vrhovni svećenik Ivan Pavao II, papa, udijelio u audijenciji niže potpisanom kardinalu prefektu, potvrdio i naredio da se objavi.

Rim, u zgradi Sv. kongregacije za nauk vjere, 26. studenoga 1983.

Joseph Kard. Ratzinger, prefekt

+Fr. Jeronim Hamer, O.P., naslovni nadbiskup Lorenski, tajnik."

Perstat igitur immutata sententia negativa Ecclesiae circa associationes massonicas, quia earum principia semper inconciliabilia habita sunt cum Ecclesiae doctrina ideoque eisdem adscripto ab Ecclesia prohibita remanet. Christifideles qui associationibus massonicis nomen dant in peccato gravi versantur et ad sacram Communionem accedere non possunt.

Auctoritatibus ecclesiasticis localibus facultas non est proferendi iudicium circa naturam associationum massonicarum quod secumferat supradictae sententiae derogationem, ad mentem Declarationis Sacrae huius Congregationis, die 17 februarii 1981 factae (cf. AAS 73(1981), pp. 240-241).

Hanc Declarationem in Conventu ordinario huius S. Congregationis deliberatam, Summus Pontifex Ioannes Paulus pp, II, in Audientia infrascripto Cardinali Praefecto concessa, adprobavit et publici iuris fieri iussit.

Romae, ex Aedibus S. Congregationis pro Doctrina Fidei, die 26. novembris 1983.

Joseph Card. Ratzinger, Praefectus.

+ Fr. Hieronymus Hamer O.P., Archiep. tit. Loriensis, Secretarius."

U ovom slučaju ne nastupamo u ime Crkve nego razjašnjavamo crkveni stav, jer smatramo da smo donekle shvatili stav Crkve o masonskim društvima.

Ni Zakonik iz 1983. ni "Izjava" ili *Očitovanje* Svete kongregacije *Quaesitum est* ne pišu za masone da su "sekta", nego ih nazivaju društvom. Uza sve to što Zakonik iz 1983. poimence ne spominje masone, ipak, prema *Očitovanju* Kongregacije za nauk vjere: ostaje neizmijenjen negativni stav Crkve u pogledu masonskih društava. Kongregacija govori općenito o masonskim društvima, ne razlikujući jedno masonsko društvo od drugoga ili jednu masonsku ložu od druge.

Nakon konkretnog *Očitovanja* Kongregacije za nauk vjere od 26. studenoga 1983., lakše je u sudskoj praksi primjenjivati preopćeniti propis kan. 1374., posebno kada se radi o masonskim društvima. Sada je barem poznata jedna zabrana, i jedno takvo društvo: jer prema *očitovanju* Kongregacije za nauk vjere katolicima koji bi bili članovi masonskih društava treba uskratiti svetu pričest. Što se pak tiče upisanih u druga društva koja rovare protiv Crkve, za njih trebaju sigurni pravni dokazi o njihovoj nauci i njihovu djelovanju kako bi im uopće ordinarij ili crkveni sudac mogao nametnuti kaznu u smislu kan. 1374.[38]

Kongregacija za nauk vjere u *Quaesitum est* ne dopušta nižim crkvenim vlastima (ordinariji) da se izjašnjavaju o naravi masonskih društava, te da daju svoj sud, koji bi uključivao dokidanje ili izmjene onoga što je određeno u spomenutoj izjavi (*declaratio*) ili, kako mi kažemo, u *očitovanju*. Ovdje se izričito spominje *očitovanje* Kongregacije od 17. veljače 1981., koje je jedan od izvora za kan. 1374. Zakonika iz 1983.[39] U očitovanju od 17. veljače 1981. Sveta

---

[38] Usp. *Münsterischer Kommentar*, 1374/ Lüdicke. Posebne informacije o slobodnim zidarima i stavu Katoličke crkve prema njima, na njemačkom jeziku, usp: A. Binder, *Die diskrete Gesellschaft. Geschichte und Symbolik der Freimaurerei*, Graz, 1988.

[39] Tekst *Očitovanja* Kongregacije za nauk vjere od 17. veljače 1981. o katolicima koji su upisani u masonska društva, u: AAS 73 (1981), str. 240-241: "S. Congregatio pro Doctrina Fidei, die 19. mensis iulii anni 1974, ad aliquas conferentias episcopales epistulam, ipsis tantum directam, scriptis circa interpretationem can. 2335 CIC, qui vetat sub poena excommunicationis ne catholici nomen dent sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus.

Quoniam praedicta epistola, publici iuris facta, locum dedit falsis et captiosis interpretationibus, haec Congregatio, sine praeiuditio quoad futuram revisionem eiusdem CIC, confirmat et declarat quae sequuntur:

1) quod attinet ad quaestionem de qua agitur, nullo modo mutata est disciplina canonica, quae proinde totam vim suam retinet;

kongregacija za nauk vjere je u zadnjoj redakciji novog Zakonika napisala pojedinim biskupskim konferencijama sljedeće:

1. Ni u kakvom slučaju se ne mijenja dosadašnja crkvena disciplina o masonskim društvima, ona "totam vim suam retinet".

2. Iz toga proizlazi da ostaje i dalje *izopćenje* (excommunicatio)[40] i druge crkvene kazne koje je Katolička crkva predviđala.

3. Kan. 2335. CIC-a iz 1917., koji je na snazi, treba tumačiti u smislu pisma koje je nekim biskupskim konferencijama poslala Sveta kongregacija za nauk vjere 19. srpnja 1974. godine.[41] I dalje ostajemo pri tvrdnji da je propis kan. 1374. Zakonika iz 1983. preopćenit, te ostaje problem u sudskoj praksi; njega treba vrednovati, uzimajući u obzir kanonsku predaju i sudsku praksu. Dakle, kan. 1374. Zakonika iz 1983. treba vrednovati imajući u vidu Zakonik iz 1917. s navedenim izvorima,[42] pisma ili očitovanja Svete kongregacije za nauk vjere poslije II. vat. sabora i stil današnje Crkve, posebno očitovanje *Quaesitum est* od 26. studenoga 1983.

---

2) consequenter neque excommunicatio neque cetrae previsae poenae abrogatae sunt;

3) quae in memorata epistola spectant ab interpretationem canonis, de quo agitur, accipienda sunt, sicut in propositis erat S. Congregationis, solummodo tamquam appelatio ad principia generalia de interpretatione legum poenalium pro solutione casuum singularum personarum, qui subici possunt iudicio ordinarii loci. Mens autem S. Congregationis non erat, ut demanderetur conferentiis episcopalibus facultas publice proferendi iudicium indolis generalis circa naturam associationum massonicarum quod secumferat derogationes normis praedictis.

Romae, ex aedibus S. Congregationis pro Doctrina Fidei, die 17 februarii 1981.

Franciscus Card. Šeper, praefectus.

Fr. Hieronymus Hamer, O.P. archiepiscopus tit. Loriensis, secretarius."

40 Usp. o pravnim posljedicama *izopćenja* (ekskomunikacije) u Zakoniku iz 1983. usp. kan. 171, § 1, br. 3; Kan. 316; § 1; kan. 996, § 1; kan. 1109; kan. 1318; kan. 1331, § 2, br. 1-5;
Usp. Odredbe Biskupske sinode od 30. rujna do 4. listopada 1967., br. 9. u: *Communicationes*, vol. 2, 1969., str. 84-85: "In recognitione iuris poenalis Ecclesiae, principium reducendi poenas in Codice stabilitas, nemo est qui non acceptat. Verum suppressionem omnium poenarum ecclesiasticarum, cum ius coactivum, cuiuslibet societatis perfectae proprium, ab Ecclesia abiudicari nequeant, nemo canonistarum admittere videtur. Mens est ut poenae generatim sint ferendae sententiae et in solo foro externo irrogentur et remittantur. Quod ad poenas latae sententiae attinet, etsi a non paucis earum abolitio proposita sit, mens est ut illae ad paucos omnino casus reducantur, immo ad paucissima eaque gravissima delicta."

41 Usp. R. A. Strigl, "Die einzelnen Straftaten", u: *Handbuch des katholischen Kirchenrechtes*, F. Pustet Verlag, Regensburg, 1983., str. 944.

42 O odnosu Zakonika iz 1983. i prethodnog crkvenog prava posebno se odredio kan. 6. Zakonika iz 1983. Usp. J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Bogoslovna biblioteka, knjiga 24, Makarska, 1977., str. 23-26.

Crkveno-pravni izvori koje smo u ovome radu proučili reljefno govore da je katoliku zabranjeno upisati se u društva koja rovare protiv Crkve, posebno u masonska društva, čiji je nauk nepomirljiv s naukom Katoličke crkve. I na kraju, recimo: katoliku nije dopušteno sjediti na dvije stolice, te živjeti kao razlomak: malo katolik - malo član nekog društva, primjerice masonskog, čiji je nauk nespojiv s naukom Katoličke crkve ili nekog drugog društva, primjerice komunističkog društva, koje očito rovari protiv Crkve i Crkvene slobode.

ZAKLJUČAK

Na hrvatskome jeziku malo se pisalo o masonima sa stajališta kanonskoga prava, posebno o stavu Katoličke crkve prema masonima nakon donošenja Zakonika kanonskoga prava iz 1983., koji vrijedi za Latinsku crkvu, jer redakcija odnosno zakonodavac u kan. 1374. govori jednako i općenito o društvima koja rovare protiv Crkve, ne imenujući poimence nijedno takvo društvo; u kan. 1374. određeno je da se onoga katolika koji se upiše u društvo koje rovari protiv Crkve kazni pravednom kaznom, a onoga koji promiče ili vodi takvo društvo kazni zabranom bogoslužja. Izvori na kojima se temelji kan. 1374. Zakonika iz 1983. govorili su posebno o sektama masona i karbonara, te o legalnim građanskim vlastima. Naš kanon, kao ni II. vat. sabor, ne spominje poimence sekte nego općenito kaže "društvo"; ne spominje ni karbonare ni legalne građanske vlasti, kako je bilo u prethodnim crkvenim dokumentima. Takav općeniti stav Crkve II. vatikanskoga sabora u mnogih je izazvao sumnje, posebno o odnosu Crkve prema slobodnim zidarima (masonima). Kongregacija za nauk vjere je samo dan prije stupanja na snagu Zakonika iz 1983., intervenirala posebnim očitovanjem, *Quaesitum est,* u kojemu je spomenula očitovanje od 17. veljače 1981. godine te je izričito kazala da je nauk masonskih društava nepomirljiv s naukom Katoličke crkve, te da oni katolici koji bi bili upisani u masonska društva teško griješe. Na temelju izvora za kan. 1374. Zakonika iz 1983. i očitovanja Svete kongregacije za nauk vjere, *Quaesitum est* ne priječe crkvenog poglavara da može kazniti onog katolika koji bi bio član masonskih društava i drugom "pravednom kaznom"; u tom slučaju treba donijeti presudu ili odluku. Crkva ostaje i dalje na stajalištu da je katolik, dok god je član nekoga masonskoga društva, u teškom grijehu i da ga se ne smije pripustiti na svetu pričest.

Katolika (bio klerik ili laik) koji bi kao član nekoga masonskog društva ostao u dugotrajnoj tvrdokornosti ili ako bi svojim ponašanjem sablažnjivo djelovao i tako teško griješio, mogao bi ordinarij

ili crkveni sudac kazniti i drugom "pravednom kaznom". Kažnjavajući svoje članove, u našem slučaju, Crkva štiti nauk vjere i ćudoređa, te ih želi popraviti (ljekovita kazna). Katolička crkva ne prekida dijalog s "društvima koja rovare protiv Crkve" - konkretno, s masonima - nego nastavlja dijalog sa svima: unutar Crkve i s onima čiji je nauk nespojiv s naukom Crkve i s onima koji uopće ne vjeruju u Boga Oca, u Gospodina Isusa Krista i Katoličku crkvu, u kojoj se čovjek, kao humanist i vjernik, može u potpunosti ostvariti.

CANON 1374 AND THE ATTITUDE OF CATHOLIC CHURCH TOWARDS FREEMASONS

Summary

This article, based on the relevant documents of Church, deals with:

1. Natural right of Church to spell canonical sentences to its members;

2. Canon 1374 of the Code of Canon Law, of the Year 1983 with its sources and the iter of the procedure of canon 1374;

3. At the end, the article deals with the declaration of the Holy Congregation for the Doctrine of Faith, November 26, 1983.

The Code of Canon Law from 1983 of the Latin Church in its canon 1374 deals with the associations plotting against Church. The canon stipulates that the catholic who joins such an association should be justly punished, while the one who promotes or is the leader of such an association should be banned on religious observance, i.e. interdicted. The sources, which the canon 1374 of the Code from 1983 is based on, mentioned specifically the sects of masons and carbonaros, as well as the legal civil authorities. Our canon does not mention sects, but generally says "the association"; neither it mentions carbonaros nor legal civil authorities, as it was the case in the earlier Church documents. Such an attitude of the Church after II. Vatican Council raised doubts, especially about the attitude of the Church toward masons. In order to clear doubts, only one day before the Code from 1983 came into force, the Holy Congregation for the Doctrine of Faith had intervened with a Special Declaration *Quaesitum est* which stated that Church continued regarding masons as associations the doctrine of which was incompatible with the doctrine of the Catholic Church. In consequence, the punishments dealt with in the canon 1374 of the

Code from 1983 refer to masons too, the punishment was especially stated by the Congregation in the Declaration of February 17, 1981, according to which it is forbidden to take part in the holy communion, as it is also the case in the canon 915. Since the term "Catholic" refers to all the members of the Catholic Church, i.e. being a member of a masons organisation the believers commit sinns and as such cannot take part in the holy communion.

Key words: Catholic Church, Canon Law, masons, punishment, interdiction.